J. Myanmar. Acad. Arts Sci. 2019 **Vol. XVII. No. 6A**

သုံးကြောင်းကဗျာများမှ ကဗျာဝါကျ

အေးစုငြိမ်း*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းတွင် သုံးကြောင်းကဗျာများမှ ကဗျာဝါကျကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ကဗျာဝါကျသည် ရေးဟန်ပညာ၏အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ စကားပြေတွင် ဝါကျရှိသကဲ့သို့ ကဗျာတွင်လည်း ဝါကျရှိပါသည်။ ကဗျာဝါကျများတွင် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းအတိုင်း ဖွဲ့လေ့ရှိသကဲ့သို့ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်လည်း သွေဖည်ကာ ရေးဖွဲ့လေ့ရှိပါသည်။ ကဗျာများမှ ဝါကျအဖွဲ့များသည် ကဗျာဆရာ၏ ဦးတည်ချက်နှင့် ကဗျာ့အကြောင်းအရာကို ပေါ်လွင်စေရန် မည်သို့အထောက်အပံ့ပြုနေကြောင်း လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့လေ့လာခြင်းဖြင့် ကဗျာလေ့လာမှုအတွက် တစ်ဖက်တစ်လမ်းမှ အထောက်အကူပြုနိုင်မည်ဟု ယူဆမိပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရ – ***ကဗျာ၊ ဝါကျ၊ ရေးဟန်၊ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်း၊ ဖန်တီးမှု။***

နိဒါန်း

မြန်မာစာပေတွင် ကဗျာနှင့်စကားပြေဟူ၍ စာပေနယ်ပယ်ကြီး နှစ်ခုရှိရာတွင် စကားပြေဖြစ်စေ၊ ကဗျာဖြစ်စေ ဘာသာစကားစနစ်ကိုအသုံးပြု၍ ဖန်တီးတည်ဆောက်ရပါသည်။ ဘာသာစကားစနစ်ဆိုသည်မှာ ဝါကျဖွဲ့ပုံစနစ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ မည်သူမဆို မိမိဖော်ပြလိုသော အကြောင်းအရာ ရည်ရွယ်ချက်သို့ ရောက်အောင် စာ (သို့မဟုတ်) စကားဖြင့် ဖော်ပြရာတွင် အနည်းဆုံး ဝါကျတစ်ကြောင်းပြီးအောင်ဖွဲ့၍ ဖော်ပြရမြဲ ဖြစ်ပါသည်။ ဝါကျတစ်ကြောင်းဆုံးပါမှ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပာယ် ပြည့်စုံမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာစကားကို အသုံးပြုရသော ကဗျာတွင်လည်း ဝါကျရှိပါသည်။

သို့သော် စကားပြေနှင့်ကဗျာကို ယှဉ်ကြည့်လျှင် ကဗျာက စကားပြေထက် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်း ပို၍တင်းကျပ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ကဗျာစာဆိုတို့သည် တစ်ခါတစ်ရံတွင် မိမိပြောလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ကို ပေါ်လွင်စေရန်အတွက် ကဗျာဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းများကို သွေဖည်ရေးဖွဲ့လေ့ ရှိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းတွင်

*ဒေါက်တာ၊ လက်ထောက်ကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ မအူပင်တက္ကသိုလ်

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်အညီဖွဲ့သော ကဗျာဝါကျနှင့် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျ ဟူ၍ အခန်းခွဲကာ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

ထိုသို့လေ့လာရာတွင် သုံးကြောင်းကဗျာများကို အလေ့လာခံအဖြစ်ထားကာ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ စာကြောင်းသုံးကြောင်းထဲဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ကို ထိထိမိမိ ပုံဖော်ပေးနိုင်သော ကဗျာများသည် တစ်ခေတ်တစ်ခါက အလွန်ထင်ရှားခဲ့ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ထိုသုံးကြောင်းကဗျာများကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်လိုသည့် ဆန္ဒဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကဗျာဝါကျကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ကဗျာလေ့လာမှုကို တစ်ဖက်တစ်လမ်းမှ အထောက်အကူပြုနိုင်လိမ့်မည်ဟူသော သဘောဖြင့်လည်းကောင်း လေ့လာတင်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၁။ ကဗျာဝါကျ[၁]

စကားလုံးလေးများကို ပစ္စည်းအဖြစ် အသုံးပြုပြီး ဖန်တီးသည့်အနုပညာကို ကဗျာဟု ခေါ်ပါသည်။ 'ပျားနှင့်လိပ်ပြာတို့သည် မိမိတို့ အလိုရှိရာ ဝတ်ရည်မျိုးကို ရွေးချယ်တတ်ကြသည်။ ကဗျာဆရာကလည်း ကဗျာစပ်လျှင် မိမိအလိုရှိရာ ရသပေးမည့် စကားလုံး သို့မဟုတ် စကားလုံးဖွဲ့စည်းမှုကို ရှာဖွေ ရွေးချယ်သည်'[၂] ဟူ၍ တက္ကသိုလ်ဘုန်းနိုင်က ဆိုခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကဗျာတစ်ပုဒ်ရေးဖွဲ့ရာတွင် ကဗျာဆရာတို့သည် ဘာသာစကားကို အသုံးပြု၍ ဖန်တီးပုံဖော်ရခြင်းဖြစ်ပေရာ ကဗျာတွင် ဝါကျဖွဲ့ထုံးရှိသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ဝါကျဆိုသည်မှာ–

> "ဆိုလိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ရောက်အောင် စနစ်တကျ စီစဉ်ထားသော ပုဒ်အစုအပေါင်း"[၃]

ဟူ၍ မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖွင့်ဆိုပြထားပါသည်။

မြန်မာဝါကျဖွဲ့ထုံးကျမ်းကို ပြုစုသူ ဦးဖေမောင်တင်က–

> "ကျွန်ုပ်တို့သည် မိမိတို့၏ စိတ်ကူးစိတ်သန်းများကို ပြောဆိုရေးသားရာ၌ လိုရင်းအဓိပ္ပာယ် ပြည့်စုံအောင် လိုအပ်သော စကားလုံးများကို စီကာစဉ်ကာ ပြောဆိုရေးသားကြ၏။ ဤကဲ့သို့

---

[၁] Syntax in poetry

[၂] ဘုန်းနိုင်(တက္ကသိုလ်–)၊ ၂၀၁၂၊ ၁၄၇–၁၅၁။

[၃] မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၉၁၊ ၃၅၄။

> လိုရင်းအဓိပ္ပာယ်ပြည့်စုံအောင် စီစဉ်ထားသော စကားလုံးစုကို ဝါကျဟုခေါ်သည်”[၁]

ဟု ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဆိုရလျှင် ဝါကျဆိုသည်မှာ စကားလုံးများ၊ ပုဒ်များကို ဆိုလိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ရောက်အောင် စနစ်တကျ စီစဉ်ဖွဲ့စည်းထားကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။

> “ကဗျာဆိုသည်မှာ စကားဖြင့် အကွက်ဆင်ဖွဲ့စည်းထားသော အရာဖြစ်သည်”[၂]

ဟု မြဇင်က ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ကဗျာ၏ထုံးစံမှာ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို အလေးပေး ဖွဲ့ဆိုရလေ့ ရှိပါသည်။ ဖွဲ့ထုံးနှင့်ပတ်သက်၍လည်း-

> “မြွက်ကျူးချက်တစ်ခုမှ အဓိပ္ပာယ်ပေါ်ထွက်လာအောင် ဝိုင်းဝန်း ထောက်ပံ့ကြသည့် ပစ္စည်းများအနက် အရေးကြီးဆုံးနှင့် အင်အား အကြီးဆုံးမှာ ဖွဲ့ထုံးဖြစ်သည်။ မည်သည့်စကားလုံးသည် ရှေ့မှလာ၍ မည်သည့်စကားလုံးသည် နောက်မှလာရမည်ကို သတ်မှတ်သော အစီအစဉ်အား ဖွဲ့ထုံးဟု ခေါ်လိုသည်။ ဖွဲ့ထုံးတွင် ပေါ်ပေါ် လွင်လွင် မဟုတ်ဘဲ မသိမသာ အလိုအလျောက် လှုပ်ရှားသည့် သတ္တိရှိသည်။ ဤသည်ကား စကား၏ဂုဏ်သတ္တိ ဖြစ်သည်။ ထိုသတ္တိကြောင့်ပင် စကားနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် မျှော်လင့်မှုတွေ တဖွားဖွား ပေါ်တတ်သည်။ ကတ္တား၊ ကံ တွေ့ပြီးလျှင် ကြိယာကို မျှော်သည်။ ကြိယာကို တွေ့ပြီးလျှင် ကတ္တားကို မျှော်သည်။ ထိုမျှော်လင့်မှုများ ပြိုးခြင်း၊ နှစ်သိမ့်ခြင်း၊ မနှစ်သိမ့်ဘဲ ဆိုင်းငံ့ ထားခြင်း စသည့် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် စီမံခန့်ခွဲတတ်ခြင်းသည် ကဗျာဆရာ၏ ပညာဖြစ်သည်”[၃]

ဟု ကဗျာကောင်းတစ်ပုဒ် ဖြစ်လာရန်အတွက် ကဗျာတစ်ပုဒ်ကို ဖတ်လိုက်လျှင် ကတ္တား ကံ ကြိယာ စသဖြင့် စာဖတ်သူကို မျှော်လင့်ချက်ပေးနိုင်သော တစ်နည်း အားဖြင့် စိတ်ဝင်စားလာအောင် ဆွဲဆောင်နိုင်သော ဖွဲ့ထုံးကောင်းတစ်ခုလိုအပ်ကြောင်း၊ ဖွဲ့ထုံးကောင်းတစ်ခု ဖြစ်ဖို့ရာမှာလည်း ကဗျာဆရာတွင် အဓိကကျကြောင်း ဆိုထား ပါသည်။

---

[၁] ဖေမောင်တင်၊ ၁၉၆၁၊ ၉။

[၂] မြဇင်၊ ၁၉၈၈၊ ၆၉။

[၃] မြဇင်၊ ၁၉၈၈၊ ၇၀။

မောင်ခင်မင်(ဓနုဖြူ)က ဝါကျဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ပတ်သက်၍–

> "မည်သူမဆို မိမိဖော်ပြလိုသော အကြောင်းအရာကို စကားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ စာဖြင့် ဖြစ်စေ ဖော်ပြရာ၌ အနည်းဆုံး ဝါကျတစ်ခု ပြီးအောင် ဖွဲ့၍ ဖော်ပြရမြဲ ဖြစ်သည်။ စကားလုံးများကို ဝါကျဖွဲ့ထုံးအတိုင်း မဖွဲ့ဘဲ တွဲချင်သလိုတွဲပြီး ပြော၍၊ ရေး၍ မရပါ။ ဝါကျဖွဲ့ထုံးအတိုင်း မရေးဖွဲ့လျှင် အဓိပ္ပာယ်မရှိသော စကားလုံးအစုအဝေးသာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်"[၁]

ဟု ဆိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝါကျတစ်ခုတွင် စကားလုံးတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအစီအစဉ်ကို မှန်ကန်စွာ အသုံးမပြုပါက အဓိပ္ပာယ်မရှိနိုင်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

သို့သော် ကဗျာဝါကျသည် စကားပြေဝါကျကဲ့သို့ သဒ္ဒါစည်းကမ်း၊ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်အညီဖွဲ့သော ကဗျာဝါကျများ ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ ပုံမှန်ဝါကျဖွဲ့ထုံးကို သွေဖည်ကာရေးဖွဲ့သော ကဗျာဝါကျမျိုးလည်း ပါဝင်တတ်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ကဗျာရေးသူတို့သည် ကဗျာများ ရေးဖွဲ့ရာတွင် ဆိုလိုသော အဓိပ္ပာယ်ရောက်ရန်အတွက် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းများကို လျစ်လျူရှုခွင့် ရှိပါသည်။ ဤသည်ကို စာဆို့အခွင့်ထူး[၂] ဟု ဆိုပါသည်။ စာဆို့အခွင့်ထူးအရ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို မလိုက်နာဘဲ သွေဖည်ရေးလေ့ရှိသော ကဗျာဝါကျများကို မြန်မာကဗျာများတွင် တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

အစဉ်အလာသဒ္ဒါအရဆိုလျှင် ဝါကျတစ်ခုတွင် အနည်းဆုံး နာမ်ပုဒ်တစ်ခုနှင့် ကြိယာပုဒ်တစ်ခု ပါဝင်ရပါသည်။ ဝါကျ၏ဆိုလိုသောအဓိပ္ပာယ်ကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင် ကြိယာက ထောက်ပံ့ပေးနေပေရာ ဝါကျတစ်ကြောင်းတွင် ကြိယာသည် အဓိကကျပါသည်။ မြန်မာသဒ္ဒါစနစ်တွင် ဝါကျတစ်ခုတည်ဆောက်ရာ၌ ကတ္တား၊ ကံ၊ ကြိယာ ဟူ၍ အစဉ်လိုက် ရေးသားရပါသည်။ ဝါကျရိုး ဖြစ်စေ၊ ဝါကျရော ဖြစ်စေ အနည်းဆုံး ကြိယာတစ်ခုပါဝင်ရပြီး နာမ်ပုဒ်ကိုမူ အရေအတွက် အကန့်အသတ်မထားဘဲ တည်ဆောက်လေ့ ရှိပါသည်။ ဝါကျတစ်ကြောင်းတွင် မြန်မာသဒ္ဒါအရ နာမ်ပုဒ်ကို ရှေ့မှထားဖွဲ့ကာ နာမ်ပုဒ်နောက်မှ ကြိယာပုဒ်က လိုက်လေ့ရှိပါသည်။

သို့သော် ကဗျာများဖွဲ့ရာ၌ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ထိုအစဉ်ကို သွေဖည်ရေးဖွဲ့လေ့ရှိပါသည်။ နာမ်ပုဒ်နှင့် ကြိယာပုဒ် ရှေ့နောက်ပြောင်းလဲဖွဲ့ဆိုသော ကဗျာများ၊

---

[၁] ခင်မင်၊မောင်(ဓနုဖြူ)၊ ၂၀၁၀၊ ၂၈။

[၂] Poetic licence

နာမ်ပုဒ်မပါဝင်ဘဲ ဖွဲ့သော ကဗျာများ၊ ကြိယာဖြင့် အဆုံးမသတ်သော ဝါကျများ စသဖြင့် စာဆိုအခွင့်ထူးကို အသုံးပြုကာ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီဘဲ ဖွဲ့ဆိုသော ကဗျာများကို တွေ့ရတတ်ပါသည်။ ထိုအကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မောင်ခင်မင် (ဓနုဖြူ)က –

> "မြန်မာဘာသာစကားတွင် ကြိယာဝိသေသနနှင့် အဆုံးသတ်သော ဝါကျဖွဲ့ပုံမျိုး မရှိပါ။ သို့သော် လက်ဝဲသုန္ဒရ၏ မဲဇာတောင်ခြေ ရတုတွင် – 'တည့်မွန်းချိန်နေ၊ ရောက်လွယ်စေဟု၊ စေ့ရေ လှည့်လည်၊ တလျက်မြည်သည်၊ နေခြည်ဖြာမှ နွေးသောကြောင့်' ဟူ၍ အကြောင်းပြကြိယာဝိသေသနနှင့် ဝါကျ အဆုံးသတ်ထား သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ သို့သော် စာဖတ်သူက 'နေခြည်ဖြာမှ နွေးမည် ဖြစ်သောကြောင့် မြန်မြန်မွန်းတည့်ပါစေဟု တမ်းတ ဆိုမြည်ရပါသည်ဟူ၍ ထိုကြိယာဝိသေသနကို ရှေ့သို့ပို့ပြီး အဓိပ္ပာယ်ကောက်မည်ပင် ဖြစ်ပါသည်"[၁]

ဟု 'ကဗျာဝါကျပြဿနာ' ဆောင်းပါးတွင် မဲဇာတောင်ခြေရတုကဗျာသည် ဖွဲ့ထုံး စည်းကမ်းကို သွေဖည်ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း ထောက်ပြထားပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကဗျာတွင် ဝါကျရှိပါသည်။ သို့သော် ကဗျာပါ ဝါကျသည် အသံကို ငဲ့၍လည်းကောင်း၊ ကာရန်ကို ငဲ့၍လည်းကောင်း၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ငဲ့၍ လည်းကောင်း ဝါကျအတွင်းရှိ ပုဒ်တို့ကို ရှေ့နောက်နေရာပြောင်းကာ ဖွဲ့ဆိုတတ် ပါသည်။ ထိုသို့ဖွဲ့ခြင်းဖြင့် အသံချိုသာမှု၊ ကာရန်ညီမှု၊ အနက်အဓိပ္ပာယ် အားကောင်း ထိမိလာမှုတို့ ဖြစ်လာတတ်သည်ကို တွေ့မြင်ရပါသည်။

၂။ သုံးကြောင်းကဗျာများနှင့်ပတ်သက်၍

မြန်မာကဗျာလမ်းကြောင်းတွင် သုံးကြောင်းကဗျာများသည်လည်း ခေတ်စား ခဲ့ဖူးပါသည်။ ကဗျာအများစုသည် မြန်မာကဗျာဖွဲ့နည်းအတိုင်း လေးလုံးစပ်ကို မူတည်၍ စပ်ဆိုလေ့ ရှိကြပါသည်။ မြန်မာကဗျာလမ်းကြောင်းတွင် သုံးကြောင်းကဗျာ လင်္ကာတိုကလေးများသည် ရှေးခေတ်များကပင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ 'အစလေးလုံး၊ အလယ်သုံး၊ အဆုံးငါးခုနစ်' ဟူသော သံပေါက်ကဗျာတိုကလေးသည် သုံးကြောင်းကဗျာပုံစံတို့၏ အဦးအစဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ သုံးကြောင်းကဗျာ နှင့်ပတ်သက်၍ တင်မိုးက–

---

[၁] ခင်မင်၊ မောင် (ဓနုဖြူ)၊ ၂၀၁၀၊ ၃၃။

> "သုံးကြောင်းကဗျာတိုလေးများသည် အင်း၀ခေတ်ကပင် ရှိခဲ့ပါတယ်။ 'ရွှေဖီလက်ဖက်၊ ညွန့်မပျက်နှင့် တက်ပါတော့မည် အသက်ကယ်'၊ 'ရွှေ၀တစ်ဖက်၊ ရွှေကြက်ယက်၊ တောင်ထက်ကြည်သာဖွယ်သာတကား' စသော ကဗျာများကို တွေ့ရပါတယ်။ ဒီကဗျာတိုကလေးတွေဟာ စပ်ရလည်းလွယ်ကူ၊ ခြေနိုင်လက်နိုင်တွေးနိုင်ရေးနိုင်တဲ့ပုံစံလည်းဖြစ်တော့ အထူးပျံ့နှံ့လာပါတယ်"[၁]

ဟု သုံးကြောင်းကဗျာပုံသဏ္ဌာန်သစ် တီထွင်ကြသည့်အကြောင်းကို ရှင်းပြထားပါသည်။

မြန်မာကဗျာလောကတွင် ၁၉၈၀ ခုနှစ်၌ ဆရာမင်းသု၀ဏ်က ဟိုက္ကူကဗျာများကို မိတ်ဆက်ပေးခဲ့ရာမှ ကဗျာတိုများ ပြန်လည်ခေတ်စားလာခဲ့သည်ဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။ ထို့နောက်မှ ကဗျာဆရာတို့သည် မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်တွင် တွေ့မြင်ရသော အကြောင်းအရာ၊ အဖြစ်အပျက်များ၊ ခံစားရသော ခံစားမှုများကို တိုတိုနှင့်လိုရင်းရောက်စေရန်အတွက် သုံးကြောင်းကဗျာပုံစံကို ရေးစပ်လာကြသည်။ ထိုသုံးကြောင်းကဗျာများသည် ပို့စကတ်ရောင်စုံလေးများတွင်လည်း အမျိုးမျိုးရေးသားစပ်ဆိုခဲ့ကြသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုခေတ်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ကဗျာဆရာ မောင်ပန်းမွေးက 'လွယ်အိတ်သခင်၊ ပန်းသခင်ကို၊ တွယ်တာနေမိပြီ'၊ 'နေ့နေ့ညည၊ သတိရတယ်၊ ခဏခဏ အောက်မေ့တယ်'၊ 'ကြာတတ်တာတွေ မကြာစေဖို့၊ ကြာတွေလှူကာ ဆုတောင်းပါသည်၊ မကြာခင်ပဲ ပြည့်ပါစေ' စသဖြင့် ပို့စကတ်ကဗျာများစွာကို ရေးသားခဲ့သူဖြစ်ကြောင်း သိရပါသည်။

သုံးကြောင်းကဗျာနှင့်ပတ်သက်၍ ဒေါင်းနွယ်ဆွေက –

> "ပို့စ်ကတ်ရောင်စုံလှလှလေးပေါ်တွင် ကောင်လေးတစ်ကောင်နှင့် ကောင်မလေးတစ်ကောင် အလွမ်းသယ်နေသည်။ ထိုအလွမ်းသယ်နေပုံ၏ နံဘေးတွင် အကြင်သူသည် သွယ်ဝိုက်သောနည်းဖြင့် ချစ်ရေးဆိုသော ရည်းစားစာဆန်သည့် ကဗျာတိုကလေး သုံးကြောင်းရေးအံ့။ ... ထိုသုံးကြောင်း ကဗျာတိုလေးများ၏ ဦးတည်ချက်အနှစ်သာရကိုလည်း ကြည့်ပါဦး၊ လွမ်းဆွတ် အသည်းကွဲသူတို့၏ ပေးစာများတွင် ပလီပလာ တီတီတာတာ အဖွဲ့အနွဲ့အသီအကုံးတို့ဖြင့်သာ တန်ဆာဆင်တတ်လေ့ ရှိသည်။ ငှက်ခါး

---

[၁] တင်မိုး၊ ၁၉၆၇၊ ၁၈၇–၁၈၈။

> ကလေးတို့၏ အောင်သွယ်တော် ကဗျာတောင်ပံ ဟုလည်း ပြောစမှတ်ပြုကြသည်"[၁]

ဟု သုံးကြောင်းကဗျာများသည် အချစ်အလွမ်းအတွက်သာ ရေးသော ကဗျာများသာ ဖြစ်ကြောင်း သူ့အမြင်ကို တင်ပြထားပါသည်။

သုံးကြောင်းကဗျာသည် စပ်ဆိုရလွယ်ကူပြီး ခံစားချက်အတိုင်း ဖွဲ့ဆိုနိုင်ကာ ရွတ်ဆိုရလွယ်ကူသောကြောင့် လူထုကြားသို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်နိုင်ခဲ့သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ခေတ်စမ်းစာဆိုကြီး မင်းသုဝဏ်ပင်လျှင် 'မစိမ်းပင်' ဟူသော သုံးကြောင်းကဗျာလေးကို စပ်ဆိုခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိခဲ့ရပါသည်။ သုံးကြောင်း ကဗျာသည် အချစ်အလွမ်းသက်သက်သာ ဖွဲ့သည်ဆိုသော ဒေါင်းနွယ်ဆွေပင်လျှင် 'စစ်'ဟူသော သုံးကြောင်းကဗျာလေးကို စပ်ဆိုခဲ့ကြောင်း တွေ့မြင်ရပါသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ မြန်မာကဗျာလမ်းကြောင်းတွင် သုံးကြောင်းကဗျာများသည် သူ့ခေတ် နှင့်သူ ခေတ်စားခဲ့သည်ဟုကား ဆိုနိုင်ပါသည်။

ထို့ကြောင့်ပင် သုံးကြောင်းကဗျာများကို အလေ့လာခံအဖြစ်ထားကာ ပြန်လည် ဖော်ထုတ်ပြလိုသောဆန္ဒဖြင့် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၃။ ကဗျာဝါကျဖန်တီးမှု

ကဗျာဝါကျဖန်တီးမှုတွင် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်ညီသော ကဗျာဝါကျနှင့် ဖွဲ့ထုံး စည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျ ဟူ၍ နှစ်ပိုင်းခွဲကာ လေ့လာတင်ပြသွားပါမည်။

၃၊ ၁။ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်ညီသော ကဗျာဝါကျ

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်ညီသော ကဗျာဝါကျဆိုသည်မှာ စကားပြေဝါကျကဲ့သို့ပင် ရှေ့နောက် စကားအဆက်အစပ် ရှင်းလင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကဗျာတစ်ပုဒ်ကို စာဖတ်သူ၏နှလုံးသားထဲသို့ အရောက်ပို့ဆောင်ရာတွင် ကဗျာ့အကြောင်းအရာ၊ ကဗျာ့ ခံစားမှုနှင့် ထိုခံစားမှုကို ကဗျာဆရာက ဖွဲ့စည်းတင်ပြထားပုံ တစ်နည်းအားဖြင့် ကဗျာ့ဖွဲ့ထုံး စသည့် ကဗျာ့အနှစ်သာရများသည် အရေးပါလှပါသည်။

---

[၁] ဒေါင်းနွယ်ဆွေ၊ ၁၉၇၈၊ ၃၂-၃၃။

တင်မိုးသည် 'ဧည့်သည်ကြီး' ကဗျာတွင် –

"ဆေးလိပ်လည်းတို

နေလည်းညိုပြီ

ငါ့ကိုပြန်ပို့ကြပါတော့"[၁]

ဟူ၍ ကဗျာစာကြောင်း သုံးကြောင်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။ 'ဧည့်သည်ကြီး' ကဗျာသည် တင်မိုး၏ နာမည်ကြီးကဗျာတစ်ပုဒ်ဖြစ်ပြီး ဂယက်အနက် များစွာပေးစွမ်းနိုင်သော ကဗျာတစ်ပုဒ်အဖြစ် ထင်ရှားပါသည်။ ဝါကျနှစ်ကြောင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ပထမစာကြောင်း 'ဆေးလိပ်လည်းတို' တွင် ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်းကို မြှုပ်ထားသည်။ ဝါကျတစ်ကြောင်းတွင် ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်း မပါပါက ပြည့်စုံသော ဝါကျဖွဲ့ထုံးတစ်ခုဟု မဆိုနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသောဝါကျဟု ယူဆနိုင်သော်လည်း ကဗျာသည် ပြောစကားဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသည့်ဟန်ဖြစ်သဖြင့် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီဟု တရားသေမပြောနိုင်ပေ။ ပထမစာကြောင်းသည် ဒုတိယစာကြောင်းနှင့် ပေါင်းမှသာလျှင် ဝါကျတစ်ကြောင်းဟု ယူဆနိုင်ပြီး ဆက်တိုက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်ပါသည်။ အကြောင်းကိစ္စနှစ်ခုကို တစ်ဆက်တည်း ဖော်ပြပြီးမှ နောက်ဆုံးဝါကျကို အလေးပေးဖော်ပြထားသည်။ ထို့ကြောင့် ပထမစာကြောင်းနှင့် ဒုတိယစာကြောင်းသည် တတိယစာကြောင်းအတွက် အကြောင်းပြဝါကျဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်အညီ ရေးဖွဲ့ထားသော သုံးကြောင်းသာရှိသော ကဗျာလေးသည် လူ့ဘဝနှင့်ပတ်သက်၍ အဓိပ္ပာယ်များစွာ ဖွင့်ဆိုနိုင်သော ကဗျာတစ်ပုဒ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ရိုးစင်းသော အတွေးတစ်ခုကို ဧည့်သည်တစ်ယောက်၏ နိမိတ်ပုံအဖြစ် ပုံပေါ်လာအောင်၊ ဂယက်အနက်ထင်လာအောင် ဖန်တီးနိုင်စွမ်းရှိသော စာဆို၏အရေးအဖွဲ့မှာ နှစ်သက်ဖွယ်ပင် ဖြစ်သည်။

ဒေါင်းနွယ်ဆွေ၏ 'စစ်' ဟူသောကဗျာတွင်–

"စစ်ဟုဆိုလျှင်

ပြည်သူ့ရင်ဝယ်

မြေပြင်ရှိုက်ကာ ငိုသတည်း"[၂]

---

[၁] တင်မိုး၊ ၂၀၁၃၊ ၁၁။

[၂] ဒေါင်းနွယ်ဆွေ၊ ၁၉၆၇၊ ၁၈၈။

ဟု စစ်ဟု ဆိုလိုက်သည်နှင့် ပြည်သူလူထုသည် ဝမ်းနည်းစွာ ငိုကြွေးကြသည် ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ကဗျာတွင် 'လျှင်- ရင်- ပြင်' ဟု ၄-၃-၂ ကာရန်ကိုယူကာ ဝါကျတစ်ကြောင်းတည်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းအတိုင်း အဆက်အစပ်ရှိစွာ ရေးဖွဲ့ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ 'စစ်ဟုဆိုလျှင်' သည် အဓိက အလေးပေးလိုသော ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် ရှေ့ဆုံးမှာထားဖွဲ့ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ စာကြောင်းသုံးကြောင်းကို တစ်ဆက်တည်း ရွတ်ဆိုကြည့်လျှင် စကားပြေကဲ့သို့ပင် အလွယ်တကူ သဘောပေါက်နိုင်ပါသည်။ စစ်၏ ဆိုးရွားခြင်းသဘော၊ ပြည်သူလူထုကို ဒုက္ခပေးသည့်သဘော၊ စိတ်မအေးချမ်းရသည့်သဘော၊ ငိုကြွေးပူဆွေးရခြင်း၏ သဘောများအပြင် စစ်ကိုမနှစ်မြို့သောသဘောများကိုပါ ကဗျာသုံးကြောင်းတည်းဖြင့် ခံစားနားလည်နိုင်အောင် ဖွဲ့ဆိုထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

မုံရွာနေဇာက-

"မျက်စိတမှိတ်၄
ခေါင်းတညိတ်မှာ
စိတ်က ကမ္ဘာပတ်ပြီးပြီ"[၁]

ဟု 'မြန်နှုန်းမြင့်စံချိန်' ဟူသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် သုံးကြောင်းကဗျာတစ်ပုဒ် ဖွဲ့စပ်ထားပါသည်။ မျက်စိတမှိတ်၊ ခေါင်းတစ်ငြိမ့်တွင် လူတို့၏စိတ်သည် ကမ္ဘာကိုပတ်ပြီးကြောင်း၊ စိတ်၏လျင်မြန်ပုံသဘောကို ဖွဲ့စပ်ထားပါသည်။ 'မှိတ်- ညိတ်- စိတ်' ဟူ၍ 'အိတ်' ကာရန်ကို ယူပြီး ၄-၃-၁ အချိုးပုံစံကို အသုံးပြုကာ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ အဓိက ပြောလိုသော 'စိတ်' ဟူသော နာမ်ပုဒ်၏ အရှေ့တွင် အချိန်ပြကြိယာဝိသေသနအဖြစ် 'မျက်စိတမှိတ် ခေါင်းတညိတ်မှာ' ဟူသောစကားလုံးဖြင့် အထူးပြုထားသည့်အတွက် စိတ်၏လျင်မြန်ပုံကို ပို၍လေးနက်လာစေပါသည်။ ကဗျာစာကြောင်းသုံးကြောင်းကို တွဲရွတ်ကြည့်လျှင် ဝါကျတစ်ကြောင်းထဲ မှတ်ယူနိုင်လောက်အောင် ရှေ့နောက်အဆက်အစပ်ရှင်းလင်းသည့်အတွက် ကဗျာဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းအတိုင်း ဖွဲ့ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

မောင်သာရ၏ 'တော်လှန်ရေး' ကဗျာတွင်-

"ဆူးစူး၍လျှင်
အပ်နှင့်ထွင်သည်
အသင်ဘာပြောချင်သနည်း"[၂]

---

[၁] နေဇာ၊ မုံရွာ၊ ၂၀၁၇၊ ၄။
[၂] သာရ၊ မောင်၊ ၂၀၁၇၊ ၁။

ဟု သုံးကြောင်းကဗျာကို ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုကဗျာကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ကြည့်လျှင် ဆူးစူးနေသောကြောင့်သာ အပ်နှင့်ထွင်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် မည်သူကဘာပြောချင်ပါသနည်းဟု မေးခွန်းမေးထားသည်ဟု ဖွင့်ဆိုနိုင်ပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ဆူးမစူးပါက အပ်နှင့်ထွင်မည်မဟုတ်ဟုလည်း ယူဆနိုင်ပါသည်။ ကဗျာတွင် ပထမစာကြောင်း၌ အကြောင်းပြသမ္ဗန္ဓ '၍' နှင့် ကန့်သတ်ချက်ပြ သမ္ဗန္ဓ 'လျှင်' ကို တွဲသုံးကာကို ဆူးစူးသည့်ဖြစ်ရပ်ကို လေးနက်စေပြီး ဒုတိယစာကြောင်း 'အပ်နှင့်ထွင်သည်' ဟူသော ဖြစ်ရပ်နှင့် ဆက်စပ်ပေးသည်။ ပထမစာကြောင်းနှင့် ဒုတိယစာကြောင်းကို ဝါကျ တစ်ကြောင်းတည်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ တတိယယစာကြောင်းတွင်မူ ပထမ ဖြစ်ရပ်နှင့် ပတ်သက်၍ အမေးနာမ်စားကိုသုံးကာ မေးခွန်းမေးထားပါသည်။ 'အသင်'သည် လူထုအားလုံး၊ တစ်နည်းအားဖြင့် စာဖတ်ပရိသတ်ကို ရည်ညွှန်းသည့် နာမ်စားဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ကဗျာတစ်ပုဒ်လုံးသည် အပ်နှင့်ထွင်ခြင်းမှာ အလကားမဟုတ်၊ ဆူးစူးသောကြောင့်သာဖြစ်ကြောင်း အကြောင်းပြကာ ထိုအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဝေဖန်ကြရန်ပါ လမ်းဖွင့်ပေးထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကဗျာဝါကျအရ ရိုးရှင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ဖော်နိုင်သကဲ့သို့ ခေါင်းစဉ်နှင့်တွဲ၍လည်း ဂယက်အနက်များစွာ ဖော်ကျူး နိုင်သော ကဗျာတစ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

လှသန်း၏ 'အရွယ်' ဟူသော ကဗျာတွင်–

"မင်းလည်း ပုဝါမခြုံချင်
ငါလည်း တိုက်ပုံမဝတ်ချင်
ဒါပေမယ့် အချိန်အခါက ငါတို့ကို ပညာပြတယ်"[၁]

ဟူသော ကဗျာတွင် ဝါကျသုံးကြောင်းဖြင့် ကဗျာစာကြောင်းသုံးကြောင်း ဖွဲ့ပြထားပါသည်။ ပြောစကားဟန်ဖြင့် ကဗျာဖွဲ့ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကဗျာ့အဓိပ္ပာယ်ကို ကြည့်လျှင် မင်းရော ငါရော အသက်ကြီးသည်ဟု မယူဆသော်လည်း တကယ်မှာမူ အချိန်က ညာ၍မရနိုင်ကြောင်း၊ မိမိကိုယ်ကို ငယ်သေးသည်ဟု ထင်သော်လည်း အသက်ကြီးလာပြီဖြစ်ကြောင်း၊ အရွယ်၏ ပြောင်းလဲခြင်းသဘောကို ဖွဲ့ပြထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ 'ပုဝါ'သည် အသက်ကြီးလာသော မိန်းကလေးကို ရည်ညွှန်းသော သင်္ကေတ၊ 'တိုက်ပုံ'သည် အသက်ကြီးလာသော ယောကျ်ားလေးကို ရည်ညွှန်းသော သင်္ကေတဟု မှတ်ယူနိုင်ပါသည်။ ပထမစာကြောင်းနှင့် ဒုတိယစာကြောင်းတွင် 'မ–ချင်' ဟူသော အငြင်းပြပစ္စည်းကို သုံးကာရေးဖွဲ့ထားသည်။ ကဗျာပါ ဝါကျကို ဖတ်ကြည့်

---

[၁] လှသန်း၊ ၂၀၁၄၊ ၇၁။

သောအခါ ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်း ပျောက်နေသည်ဟု ထင်နိုင်သော်လည်း ကဗျာသည် အပြောစကားဖြင့် ရေးထားခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် အပြောစကားတွင် တစ်ခါတစ်ရံ ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်းကို မသုံးဘဲ စာကြောင်းနှစ်ကြောင်းကို ဆက်တိုက်ပြောလေ့ ရှိသည်ကို သိနိုင်ပါသည်။ တတိယစာကြောင်းတွင် 'ဒါပေမယ့်' နှင့်ဝါကျ အဆုံးသတ် ပစ္စည်း 'တယ်' သည် အပြောစကားတွင်သာသုံးကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။ ဇရာကို မရှောင်လွှဲနိုင်သည့်သဘောကို ပြောစကားဟန်ဖြင့် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်အညီ ရေးဖွဲ့ ထားရာ ကဗျာ့ဆိုလိုရင်းကို သဘောပေါက်နားလည်လွယ်စေကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်ညီသော ကဗျာဝါကျနှင့်ပတ်သက်၍ သုံးကြောင်းကဗျာ (၅)ပုဒ်နှင့် သာဓကပြထားပါသည်။ သုံးကြောင်းကဗျာဖြစ်သောကြောင့် ဆိုလိုသော ကဗျာ့အဓိပ္ပာယ်ကို နားလည်သဘောပေါက်စေရန်အတွက် တိုတိုနှင့်လိုရင်းရောက်အောင် ရေးပြလေ့ရှိပါသည်။ ထိုသို့ရေးဖွဲ့ရာတွင် ကဗျာ့ဆိုလိုရင်းလည်း ပေါ်လွင်အောင်၊ ထိထိမိမိလည်းရှိအောင် စကားအသုံးအနှုန်း ရွေးချယ်မှု၊ ကာရန်အသုံးချမှု၊ ခံစားချက်ကို ကူးစက်စေမှုများသာမက ဝါကျဖွဲ့ထုံးမှာလည်း အရေးကြီးလှပါသည်။ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်း နှင့်အညီရေးဖွဲ့ထားသော ကဗျာဝါကျများကို အသုံးပြုထားသဖြင့် ဆိုလိုရင်းကို ပို၍ သဘောပေါက်နားလည်လွယ်စေပြီး ကဗျာသုံးကြောင်းထဲဖြင့် ကဗျာ့အဓိပ္ပာယ်ကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင်၊ ခံစားမှုလေးနက်လာအောင် ရေးဖွဲ့နိုင်ခဲ့သော ကဗျာစာဆို တို့၏ အဖွဲ့စွမ်းရည်ကိုလည်း တွေ့မြင်ရပါသည်။

၃၊ ၂။ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျ

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျဆိုသည်မှာ စကားပြေဝါကျကဲ့သို့ ရှေ့နောက် စကားအဆက်အစပ် မရှင်းလင်းဘဲ စာဆို့အခွင့်ထူးအရ ပုဒ်အထားအသို များကို ရှေ့နောက်ပြောင်းလဲ ရေးဖွဲ့ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တစ်နည်းဆိုရလျှင် ဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို သွေဖည်ရေးဖွဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တင်မိုး၏ 'စာတိုက်ပုံးသို့' ကဗျာတွင်–

"ချစ်သူ့စာအိတ်
ရင်တွင်းသိပ်၍
တိတ်တိတ်မွေးမှာစိုးမိတယ်"[၁]

---

[၁] တင်မိုး၊ ၁၉၆၇၊ ၆၂။

ဟု ချစ်သူကပို့လိုက်သော စာအိတ်ကလေးကို စာတိုက်ပုံးက တိတ်တိတ်ကလေး မွေးလိုက်မည်ကို စိုးရိမ်နေသောသူတစ်ဦး၏ ခံစားချက်ကို ဖွဲ့စပ်ထားပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ချစ်သူက သူ့ထံ ပို့လိုက်သော စာအိတ်ကလေးသည် စာတိုက်ပုံး ထဲတွင် ကြာရှည်နေမည်ကို စိုးရိမ်နေသောအဖြစ်ကို ဖွဲ့စပ်ထားပါသည်။ ကဗျာ စာကြောင်းသုံးကြောင်းကို ၄-၃-၂ ကာရန်ကိုယူကာ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို အနည်းငယ် သွေဖယ်၍ ဖွဲ့စပ်ထားပါသည်။ ကဗျာတစ်ပုဒ်လုံးကို 'ချစ်သူစာအိတ်ကို ရင်တွင်း သိပ်၍ တိတ်တိတ်မွေးမှာ စိုးမိတယ်' ဟု ဝါကျတစ်ကြောင်းထဲ ဖွဲ့ကြည့်နိုင်ပါသည် ပထမစာကြောင်း 'ချစ်သူစာအိတ်' နှင့် ဒုတိယစာကြောင်း 'ရင်တွင်းသိပ်၍' ကို တွဲရွတ်ကြည့်လျှင် 'ကို' ဟူသော ဝိဘတ်ပျောက်နေသည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ 'ကို' ဟူသော စကားလုံးမပါသဖြင့် ဝါကျသည် မပြည့်စုံဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ကဗျာဆရာဆိုလိုသော အဓိပ္ပာယ်ကိုကား ချက်ချင်း သဘောပေါက် နားလည်နိုင် ပါသည်။ ကဗျာခေါင်းစဉ်နှင့် ဆက်စပ်ကြည့်ပါက ပို၍အဓိပ္ပာယ်ကို နားလည်ခံစား နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ချစ်သူ၏စာကိုပင် သဝန်တိုနေသည့်သဘော၊ ချစ်သူ၏ စာကို မျှော်လင့်နေသောသဘောတို့ကို ဂယက်အနက်အဖြစ် သိရှိနိုင်ပါသည်။

မောင်ပေါက်စည် (မန်းတက္ကသိုလ်)က 'ညှော်သည်' ဟူသောခေါင်းစဉ်ဖြင့်-

"လာရောက်ခိုနား

သူပျံသွားသော်

ကိုင်းဖျားသိမ့်သိမ့်ခါသတည်း"[၁]

ဟု သုံးကြောင်းကဗျာ စပ်ဆိုခဲ့ပါသည်။ ကဗျာ့အဓိပ္ပာယ်အရ ငှက်သည် ကိုင်းဖျားတွင် လာရောက်ခိုနားပြီး ပျံသွားသောအခါ သစ်ပင်ကိုင်းဖျားသည် သိမ့်သိမ့်ခါကာ ကျန်ရစ် ခဲ့ကြောင်း ဆိုလိုပါသည်။ ကဗျာအရ ဝါကျတစ်ကြောင်းတည်းဖြင့် ဖြစ်စဉ်သုံးခုကို ဖော်ကျူးပြထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကဗျာတွင် 'သူ' ဟူသော နာမ်စားမှာ ငှက် တစ်ကောင်ကို ရည်ညွှန်းသည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ပထမစာကြောင်းတွင် 'လာရောက် ခိုနား' ဟူ၍ လုံးတွဲကြိယာများကို အသုံးပြုထားသည်။ မြန်မာသဒ္ဒါအရ ဝါကျ တစ်ကြောင်းသည် ကြိယာပုဒ်သည် နာမ်ပုဒ်၏နောက်မှ လိုက်လေ့ရှိသော်လည်း ကဗျာတွင်မူ ပြုလုပ်သူ ကတ္တားလည်းမပါ၊ ပြုလုပ်ခံရသူ ကံပုဒ်လည်းမပါဘဲ ကြိယာ ချည်းသက်သက် ရေးဖွဲ့ရာ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ တစ်စုံ တစ်ယောက်က တစ်နေရာရာတွင် လာရောက်ခိုနားသွားသည်ဟု ဆိုသောသဘောဖြင့်

[၁] ပေါက်စီ၊ မောင်(မန်းတက္ကသိုလ်)၊ ၂၀၁၁၊ ၁၂။

ပထမဖြစ်စဉ်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ဒုတိယစာကြောင်းတွင် 'သူပျံသွားသော်' ဟု နောက်ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို ဖွဲ့ပြသည်။ ပထမဖြစ်စဉ်နှင့် ဒုတိယဖြစ်စဉ်ကို ဆက်စပ် ကြည့်မှသာလျှင် အဓိပ္ပာယ်ကို ဆက်စပ်ကောက်ယူနိုင်သည်။ တတိယစာကြောင်းသည် ပထမဖြစ်စဉ်နှင့် ဒုတိယဖြစ်စဉ်တို့၏ အကျိုးဆက်ကို ဖော်ကျူးပြသော ဖြစ်စဉ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ခဏတာခိုနားပြီးနောက် ပြန်သွားသည့်အခါ ကိုင်းဖျားသည် လှုပ်ခတ်ကာ ကျန်ရစ်ခဲ့သည် ဟူသောအဖြစ်ကို လူ့ဘဝများနှင့်လည်း ထင်ဟပ်ကာ ဂယက်အနက် ကောက်ယူတွေးဆနိုင်သည်ဟု ယူဆမိပါသည်။

စောဝေ၏ 'အမေ' ဟူသော ကဗျာတွင်–

"ချောင်းသံတွေကြားက
'ကျောင်းမှန်မှန်သွား သား' တဲ့
တစ်သက်စာအား အမေထားလို့သွား"[၁]

ဟူ၍ ပြောစကားကိုထည့်သွင်း၍ သုံးကြောင်းကဗျာအဖြစ် စပ်ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရ ပါသည်။ အမေက ချောင်းသံများကြားမှ သားဖြစ်သူကို ကျောင်းမှန်မှန်တက်ရန် ပြောနေကြောင်း၊ ထိုသို့ အမေမှာခဲ့သောစကားသည် သားဖြစ်သူအတွက် တစ်သက်စာအား ဖြစ်ကြောင်း ကဗျာအဓိပ္ပာယ်ကို ကောက်ယူနိုင်ပါသည်။ ကဗျာသည် ပြောဟန်ဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားပြီး ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ပထမ စာကြောင်းတွင် ချောင်းသံများကြားနေရသည့်အဖြစ်ကို ပြကာ ဒုတိယစာကြောင်းနှင့် ဆက်စပ်ပြသည်။ ဒုတိယစာကြောင်းတွင် 'ကျောင်းမှန်မှန်သွား သား' ဟု တစ်စုံ တစ်ယောက်က မှာပုံကို 'တဲ့' ဟူသော ဝါကျနောက်လိုက်ပစ္စည်းကို အသုံးပြုထား သဖြင့် တစ်ဆင့်ပြန်ပြောနေသော လေသံကို ပေါ်လွင်နေပါသည်။ ပထမစာကြောင်း နှင့်ဒုတိယစာကြောင်းကို ဆက်စပ်ကြည့်မှသာလျှင် တစ်စုံတစ်ယောက်သည် ချောင်းဆိုး နေသည့်ကြားမှ သားဖြစ်သူအား ကျောင်းမှန်မှန်သွားပါ ဟူ၍ မှာနေခဲ့ကြောင်း တစ်ဆင့်ပြောပြနေသည့်သဘော ယူဆနိုင်ပါသည်။ တတိယစာကြောင်းဖြစ်သည့် 'တစ်သက်စာအား အမေထားလို့သွား' ဟူသောစာသားကို ဖတ်ကြည့်မှသာလျှင် ချောင်းသံများကြားမှ ကျောင်းမှန်မှန်သွားဟု မှာနေသူမှာ အမေဖြစ်ကြောင်း ရိပ်မိနိုင် ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကဗျာ့ အဓိပ္ပာယ်အရကြည့်လျှင် စာကြောင်းသုံးကြောင်းသည် ဝါကျတစ်ကြောင်းတည်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။ ဝါကျတွင် ကံပုဒ်ကို သီးခြားမထည့်ဘဲ ပြောစကားထဲမှ 'သား' ဟူသော စကားအရသာ သိခွင့်ပေး

[၁] စောဝေ၊ ၁၉၉၆၊ ၉။

ထားသည်။ ကတ္တားပုဒ်ကိုမူ ပဓာနကြိယာနှင့်တွဲ၍ နောက်ဆုံးမှ ဖော်ပြထားသည်။ ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်းကိုလည်း မြှုပ်ထားသည်။ စာဆို့အခွင့်ထူးအရ အလေးပေးရမည့် အရာများကိုသာ ရွေးချယ်အလေးပေးသွားသည့်သဘောဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ကဗျာအရ သားဖြစ်သူအပေါ်ထားသော အမေ့မေတ္တာ၊ စေတနာ ကြီးမားပုံများကို ရိပ်မိစေနိုင်ပါသည်။

မောင်လူမိုက်၏ 'သဘာဝသင်းကွဲ' ဟူသော ကဗျာတွင်–

"စာ ခို ကျီးကန်း၊ ပျံကျသမား
ရေအိုင် ဘဲဖြူ၊ လှေထိုးသား
တီကောင် လယ်ထွန်စား"[၁]

ဟူ၍ သဘာဝအရ မတူညီသော အသက်မွေးမှုများကို ကဗျာသုံးကြောင်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ပြထားပါသည်။ စာကြောင်းတစ်ကြောင်းကို ဝါကျတစ်ကြောင်းဖြင့် ကဗျာစာကြောင်းသုံးကြောင်း၊ ဝါကျအနေဖြင့် သုံးကြောင်း ဖွဲ့စပ်ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကဗျာတစ်ပုဒ်လုံးတွင် ပစ္စည်းများကိုမြှုပ်ကာ နာမ်စကားလုံးများချည်းသာ အသုံးပြုထားသည်။ ပထမစာကြောင်းတွင် စာကလေး၊ ခိုနှင့် ကျီးကန်းတို့သည် အစာရှာဖွေရာတွင် နေရာအတည်တကျမရှိဘဲ ရှာဖွေစားသောက်ရသည့်သဘောကို ပျံကျသမားနှင့်ခိုင်းနှိုင်းကာ ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ဒုတိယစာကြောင်းတွင် ရေအိုင်ထဲမှ ဘဲဖြူကို လှေထိုးသားနှင့် ခိုင်းနှိုင်းရေးဖွဲ့ထားသည်။ တတိယစာကြောင်းတွင် တီကောင်သည် မြေကြီးထဲတွင် နေသူဖြစ်သည့်အတွက် လယ်ထွန်စားဟု ခိုင်းနှိုင်းကာ ရေးဖွဲ့ထားသည်။ မတူညီသော အသက်မွေးမှုသဘာဝများကို မတူညီသော နိမိတ်ပုံများဖြင့် ဖွဲ့ပြကာ ဖန်တီးထားပါသည်။ ကဗျာဝါကျအနေဖြင့် ဝါကျသုံးကြောင်းဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်းများကို မြှုပ်ကာရေးဖွဲ့ထားသည့်အတွက် ကဗျာ့အဓိပ္ပာယ်ကို ဆက်စပ်ကောက်ယူကြည့်မှသာ သိသာနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့် သွေဖည်ကာ ရေးဖွဲ့ထားသော ကဗျာတစ်ပုဒ်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

စိုးအောင်သစ်၏ 'အင်းလျား' ဟူသော ကဗျာတွင်–

---

[၁] လူမိုက်၊ မောင်၊ ၂၀၀၅၊ ၄၆။

"အင်းလျားသည် ကြည်လင်စူးရှ ရောင်ပြန်ထ

လုံးဝ ႇ ႇ

တံလျပ်မဟုတ် မှန်ချပ်သရုပ် ပြဒါးသုတ်"[၁]

ဟူ၍ အင်းလျားသည် နေရောင်ခြည်အောက်တွင် တောက်ပကြည်လင်နေသည့် ဖြစ်ရပ်ကို ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။ ထိုသို့ရေးဖွဲ့ရာတွင် ကဗျာစာကြောင်းသုံးကြောင်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားပြီး ဝါကျနှစ်ကြောင်းဖြင့် ရေးဖွဲ့ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ပထမ စာကြောင်းတွင် အင်းလျားရေပြင်သည် ကြည်လင်နေကာ နေရောင်ခြည်ထိသဖြင့် ရောင်ပြန်ထနေသည့်ဖြစ်ရပ်ကို ဝါကျအဆုံးသတ်ပစ္စည်းမပါဘဲ ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ဒုတိယစာကြောင်းတွင် 'လုံးဝ' ဟူသော အငြင်းပြစကားလုံးကို အဆက်အစပ်မဲ့စွာ သုံးနှုန်းပြီးမှ တတိယစာကြောင်းနှင့် ဆက်စပ်ပေးထားသည်။ တတိယစာကြောင်းသည် အင်းလျားရေပြင်သည် တံလျပ်မဟုတ်ကြောင်း၊ ပြဒါးသုတ်ထားသော မှန်ချပ်ပမာ ကြည်လင်နေကြောင်း ဖွဲ့ပြထားသည်။ စာကြောင်းသုံးကြောင်းကို ဆက်စပ်ကြည့်မှ သာလျှင် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်စုံသော ဝါကျဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို သွေဖည်ကာ အင်းလျား၏အသွင်ကို တင်ပြထားသော ကဗျာတစ်ပုဒ်ဟု ယူဆနိုင် ပါသည်။

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့် မညီသော ကဗျာဝါကျနှင့်ပတ်သက်၍ သုံးကြောင်းကဗျာ (၅)ပုဒ်နှင့် သာဓကပြထားပါသည်။ သုံးကြောင်းကဗျာ၏သဘာဝမှာ စာကြောင်း သုံးကြောင်းဖြင့် ဆိုလိုရင်းကိုရောက်အောင် ဖော်ထုတ်တင်ပြရသည့်သဘောရှိပါသည်။ ထိုသို့ဖွဲ့ရာတွင် ကာရန်ကို ငဲ့၍လည်းကောင်း၊ အသံကို ငဲ့၍လည်းကောင်း၊ အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို ငဲ့၍လည်းကောင်း ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို သွေဖည်ကာ ရေးဖွဲ့ဖန်တီးလေ့ ရှိပါသည်။ ကဗျာအတွင်းရှိ ပုဒ်တို့ကို စာဆိုအခွင့်ထူးအရ လိုအပ်သလို ရွှေ့ပြောင်း အသုံးပြုထားသော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မပျက်ယွင်းစေဘဲ ကဗျာ့အာနိသင်ကို ပို၍လေးနက်လာစေကာ စာဖတ်သူကို ခံစားမှုပေးစွမ်းနိုင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့မြင်ရပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ကဗျာဝါကျဖန်တီးမှုသည် ရေးဟန်ပညာ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ စကားပြေတွင် ဝါကျရှိသကဲ့သို့ ကဗျာတစ်ပုဒ်ဖန်တီးရာတွင် ဝါကျဖွဲ့ထုံး ဟူ၍ ရှိပါသည်။ ကဗျာဝါကျတွင် စကားပြေဝါကျကဲ့သို့ သဒ္ဒါစည်းကမ်း၊ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်း

[၁] စိုးအောင်သစ်၊ ၁၉၉၅၊ ၂၈။

နှင့်အညီ ဖွဲ့လေ့ရှိသော ကဗျာဝါကျမျိုး ရှိသကဲ့သို့ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးမျိုးလည်း ရှိတတ်ပါသည်။ အစဉ်အလာသဒ္ဒါစည်းကမ်း၊ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီဘဲ ရေးဖွဲ့ခြင်းကို ကဗျာဆရာ၏အခွင့်ထူးဟု ဆိုကြပါသည်။

ယခုအလေ့လာခံဖြစ်သော သုံးကြောင်းကဗျာများသည် တိုတိုတုတ်တုတ်နှင့် လိုရင်းရောက်အောင် ရေးဖွဲ့ရသော ကဗျာမျိုးဖြစ်ရာ စကားလုံးရွေးချယ်မှု၊ ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးကို စီစဉ်တတ်မှုတို့သည် ပို၍အရေးကြီးလှပါသည်။ ကဗျာစာဆို၏ ဖန်တီးမှုစွမ်းရည်အရ ကဗျာ့အရသာ၊ ကဗျာ့အနက်အဓိပ္ပာယ်၊ ကဗျာ့ခံစားမှုများသည် ပို၍ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေသည့်သဘော ရှိပါသည်။

စာကြောင်းသုံးကြောင်းထဲဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ကို ထိထိမိမိ ပုံဖော်ပေးနိုင်သော သုံးကြောင်းကဗျာများတွင် ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်ညီသော ကဗျာဝါကျများဖြင့် ဖန်တီးထားသော ကဗျာများ တွေ့ရသကဲ့သို့ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျများဖြင့် ဖန်တီးထားသော ကဗျာများကိုလည်း တွေ့မြင်ရပါသည်။

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းးနှင့်အညီ ရေးဖွဲ့သော ကဗျာဝါကျများနှင့် ပတ်သက်၍ တင်မိုး၏ 'ညှော်သည်ကြီး'၊ ဒေါင်းနွယ်ဆွေ၏ 'စစ်'၊ မုံရွာနေဇာ၏ 'မြန်နှုန်းမြင့်စံချိန်'၊ မောင်သာရ၏ 'တော်လှန်ရေး'၊ လှသန်း၏ 'အရွယ်' ဟူသော ကဗျာများဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်အညီ ရေးဖွဲ့ထားသော ကဗျာဝါကျများကို အသုံးပြုထားသဖြင့် ကဗျာ၏ ဆိုလိုရင်းကို ပို၍သဘောပေါက်နားလည်လွယ်စေပြီး ကဗျာသုံးကြောင်းထဲဖြင့် ကဗျာ့အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင်၊ ခံစားမှုလေးနက်လာအောင် ရေးဖွဲ့ဖန်တီးနိုင်ခဲ့သော ကဗျာစာဆိုတို့၏ အဖွဲ့စွမ်းရည်ကိုလည်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်မညီသော ကဗျာဝါကျများနှင့် ပတ်သက်၍ တင်မိုး၏ 'စာတိုက်ပုံး'၊ မောင်ပေါက်စည်(မန်းတက္ကသိုလ်)၏ 'ညှော်သည်'၊ စောဝေ၏ 'အမေ'၊ မောင်လူမှိန်၏ 'သဘာဝသင်းကွဲ'၊ စိုးအောင်သစ်၏ 'အင်းလျား' ကဗျာများဖြင့် သာဓကပြ တင်ပြထားပါသည်။ ကဗျာအတွင်းရှိ ပုဒ်တို့ကို စာဆို့အခွင့်ထူးအရ လိုအပ်သလို ရွှေ့ပြောင်းအသုံးပြုထားသော်လည်း ကဗျာ့ဆိုလိုရင်း အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ပျက်ယွင်းမှုမရှိဘဲ ကဗျာ့အာနိသင်ကို ပို၍လေးနက်လာစေကာ စာဖတ်သူကို နှစ်သက်မှုရသများ ပေးစွမ်းနိုင်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ကဗျာဝါကျများကို လေ့လာရာတွင် ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းနှင့်အညီ ရေးဖွဲ့သည်ဖြစ်စေ၊ ကဗျာဝါကျဖွဲ့ထုံးစည်းကမ်းကို သွေဖည်ရေးဖွဲ့သည်ဖြစ်စေ ကဗျာဆရာ၏ ဖန်တီးမှုစွမ်းရည်အရ ကဗျာ့ဆိုလိုရင်း၊ ကဗျာ့အာနိသင်နှင့် ကဗျာခံစားမှု

ရသတွင် အမျိုးမျိုးကွာခြားသွားနိုင်ကြောင်း တွေ့မြင်ရပါသည်။ ကဗျာဖတ်သူသည် ကဗျာဝါကျမှတစ်ဆင့် စကားလုံးများဆီသို့ အာရုံပြုမိကာ ကဗျာ့အနက်ကို ပို၍ တွေးဆနိုင်သည်ဟု ထင်မြင်မိပါသည်။ ကဗျာဝါကျဖန်တီးမှုသည် ကဗျာ့ဦးတည်ချက်၊ ကဗျာ့အကြောင်းအရာနှင့် ကဗျာခံစားမှုအတွက် များစွာ အထောက်အပံ့ပြုနေကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းတွင် သုံးကြောင်းကဗျာများကို အလေ့လာခံအဖြစ်ထားကာ ကဗျာဝါကျအဖွဲ့များသည် ကဗျာဆရာ၏ ဦးတည်ချက်နှင့် ကဗျာ့အကြောင်းအရာကို ပေါ်လွင်စေရန် အထောက်အကူပြုနေကြောင်း လေ့လာဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ ကဗျာလေ့လာမှုအတွက် တစ်ထောင့်တစ်နေရာမှ အထောက်အကူပြုနိုင်လိမ့်မည်ဟု ယူဆမိပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ခင်မင်၊ မောင်(ဓနုဖြူ)။ (၁၉၉၇)။ ***ကဗျာဝါကျပြဿနာ၊ စာပေသမုဒ္ဒရာတွင်လက်ပစ်ကူးခြင်း***။ ရန်ကုန်၊ အားမာန်သစ်စာပေ။

ခင်မင်၊ မောင်(ဓနုဖြူ)။ (၂၀၁၁)။ ***ရေးဟန်ပညာနိဒါန်း***။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ။

တင်မိုး။ (၁၉၆၇)။ ***ကဗျာသစ်ဖန်တီးကြတဲ့အစဉ်အလာ***၊ အထက်ဗမာနိုင်ငံစာရေးဆရာအသင်း စာပေစာတမ်းများ။ မန္တလေး၊ ကြီးပွားရေးပုံနှိပ်တိုက်။

ဒေါင်းနွယ်ဆွေ။ (၁၉၇၈)။ ***အဆုံးမရှိတဲ့အစ***။ ရန်ကုန်၊ ရေသောက်မြစ်စာပေ။

ဖေမောင်တင်၊ ဦး။ (၁၉၆၁)။ ***မြန်မာဝါကျဖွဲ့ထုံးကျမ်း*** (စကြိမ်)။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

ဘုန်းနိုင်(တက္ကသိုလ်–)။ (၂၀၁၂)။ ***လီရနာ ဂင်္ဂါရောဝတီ ကဗျာ၏သင်္ခါရနှင့် နိယာမ***။ ရန်ကုန်၊ ကံ့ကော်ဝတ်ရည်စာပေ။

မင်းသုဝဏ်။ (၁၉၈၀)။ ***ဟိုက္ကူကဗျာ မြည်းစရာ***။ ရန်ကုန်၊ စပယ်ဦးစာပေ။

မျိုးသန့်။ (၂၀၀၅)။ ***ခေတ်ပေါ်မြန်မာကဗျာဆောင်းပါးများ***။ ရန်ကုန်၊ ရတနာကောင်းကင်စာပေ။

မြဇင်။ (၁၉၈၈၊ ဒီဇင်ဘာ)။ ***ကဗျာနှင့်ဖွဲ့ထုံး***။ စာပေဂျာနယ်၊ အတွဲ (၁)၊ အမှတ်(၂)၊ ၆၈–၇၁။ ရန်ကုန်၊ အားမာန်သစ်စာပေ။

ရဲမြလွင်။ (၂၀၀၁)။ ***ဟိုက္ကူကဗျာ ချစ်စရာ***။ ရန်ကုန်၊ စစ်သည်တော်စာပေ။

သာချို၊ မောင်။ (၂၀၀၃)။ ***လက်ာရလမ်း***။ ရန်ကုန်၊ မုံရွေးစာအုပ်တိုက်။

အောင်ဝေး။ (၂၀၁၃)။ ***လရောင်ထဲမှမြင်းရိုင်းများ၊*** ကဗျာလောကစုစည်းမှု(၃)။ ရန်ကုန်၊ နှစ်ကာလများစာပေ။